

3
I. 7. N.

OFÖRGRIPELIGA TANCKÅR
OM

NÖDWÄNDIGHETEN

AF

SKOGARNAS

BETTRE WÅRD OCH ANS

FINLAND,

MED

Wederbörandes Tilstånd,

Under

PROFESSORENS I OECONOMIEN

Och Kongl. Vet. Acad. Ledamots

HERR PEHR KALMS

Inseende,

Uti et Academiskt Förfök

Utgifne

Af

DANIEL LITHANDER,

SATACUND.

I Åbo Större Läro Sal, f. m. den 7 Julii 1753.

ÅBO Tryckt, hos Directeuren och Kongl. Boktr. i Stor-
Förstendömet Finland, JACOB MERCKELL.

KONGL. MAJ:TS

OCH

SWERIGES RIKES

HÖGSTBETRODDE MAN OCH RÅD,

RIDDARE OCH COMMENDEUR

AF

KONGL. MAJESTETS ORDEN,

HÖGWÄLBORNE

B A R O N,

HERR CARL
GUSTAV
LÖVENHJELM

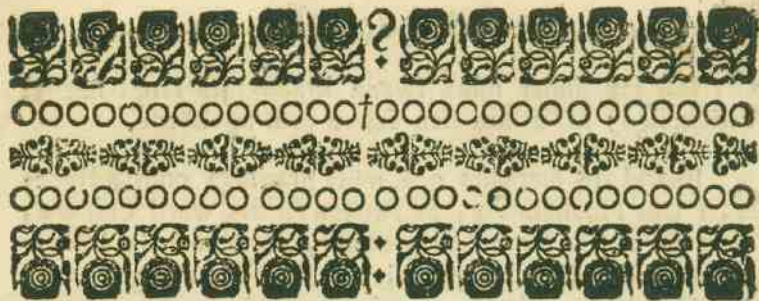
Tillåt, *Nådigste Herre*, en ööfvad tunga, at en gång fritt få betyga den underdån-ödmiukaste vördnad, hon uti en tyft, fast allerdiupaste, tilgifvenhet länge sedan önskat. Himmels ömma

ma och allvissa styrelse har så skickat och förordnat, at hela Sverige, hvaröfver *Eders Excellences* höga ämbetes vård sig sträcker, kan med innerlig glädje hugna sig af det högstbeprefeliga och oförtrutna nit, hvarmed *Eders Excellence* til Fäderneslandets sällhet och välgång både för nu och framtiden så mycket bidragit. Vetenskaperne, i synnerhet de, som hafva landets hushållnings uphielpande och tilväxt för deras förnämsta ögnamål, äga uti *Eders Excellence* den kraftigaste stöd och den huldaste skydsherre. Hela landet finner sig allaredan förbunden til all vördnadsfull tacksamhet. Hvad för et nådigt tilträde enskylda, ringa och nödlidande personer haft hos *Eders Excellence*, är allom bekant; och har i synnerhet min Faders huus det i aldrahögsta måtto erfarit. Då fattigdomen tryckte och idell elände tycktes förestå min Fader, såsom den, hvilcken Förfynen i barndomen beröfvat Föräldrarna, och således fatt uti et värnlöst tilstånd, har *Eders Excellence*, rörd af medfödd varkunsamhet, icke allenast tagit honom i sin ömma hagn och tienst, utan ock sedan, utom outsäjelig annan hög nåd, befordrat til den hamn, hvarest han nu uti et behageligt lugn får beprisa *Eders Excellences* höga nåd, hvilcken näst Gud, han endast och allenast har at tilskrifva sin upkomst och välgång. Samma *Eders Excellences* höga nåd har ock sträkt sig til min späda ålder, som redan deraf haft så otaliga nådesprof, at jag ei annat kan, än stadna i största och diupaste häpenhet. Uptag derföre *Höge Herre*, detta ringa ungdoms försök för en tolck af min underdån-ödmiukaste erkänsla och tacksamhet; det inetattar enfaldiga tanckar om en

af de dyrbaraste skatter, Himla Förlynen begäfvat; Fäderneslandet med, ei utförde med de ord, som ämnets vigt det fordrat, utan som min späda hand och vacklande fiäder det förmåt giöra. De handla om de tackfamme skogars och täcka Lunders ömma vård och ans; hvilcka redan haft den förmån, at vinna *Eders Excellences* höga försvar, och ännu ytterligare anhålla, at beständigt få räckna *Eders Excellence* för sit kraftigaste beskydd mot dem, som vella de samma ofreda. Den ömhet, hvarmed *Eders Excellence* så högt låtit sig vårda om våra högstnyttiga skogar, och den margfaldiga nåd jag redan fått åtniuta, gifver mig den förtröstan, at *Eders Excellence* ei anser den otillräckelighet och matthet hvarmed et så angelägit ämne at mig blifvit afmålrat, utan med nådigst välbehag uptager desse magra rader, som min darrande hand, uti diupaste ödmuikhet vågat *Eders Excellence* upoffra. Allmachten återvände aldrig, at utösa sina rika häfvor på *Eders Excellence*; och vare den dagen fierran, då Fäderneslandet skal nödgas sakna en så dyr stöd, och de nödlidande en så öm och huld försvarare. Uti *Eders Excellences* Höga hägn och nåd utbeder mig underdån-ödmuikast at alltid få vara innesluten, som den, hvileken til sin sista andedrückt framhårdar.

Eders Excellences

underdån-ödmuikaste tienare,
DANIEL LITHANDER.

§. I.

AT en god hushållning lägger grunden til et samhälles och et helt Lands och Rikes rätta floor och välförstånd, är en lämpning för detta afgjord sak. En rätt Hushållning består deruti, at kunna rätt nyttja de naturens gåfvor och förmåner, som den store Allmakten förlänt et Land och et folk: sådana naturliga gåfvor och förmåner äro mångfaldiga, och ei hos alla hwarken likadana, eller lika många. Lyckeligit det laad, som wet så göra nytta af alla de skatter och gåfvor den gode Guden i det nedlagt, at intet något värdestöfves eller aldeles föraktas, utan at hwart ting bringas til så stor nytta och fördel för det almänna, som någonsin möjelig är, och af den allwisa Skaparen är påsyftad.

Af de mångahanda naturens gåfvor, som den Högsta Försynen har tänkt begåfwa vårt K. Fädernesland med, wil jag för denna gången endast säga mina tankar wid en enda: det synnerliga värde, som wi borde sätta på den samma, har läckat mig at något orda der-

om, fast jag finner mina swaga krafter på långt när ei tillräckeliga, at utföra den saken som sig borde.

Ibland de ömaste och mäst granliga omständigheter, i vår Hushållning, är skogen til des wård och ans, såsom en af de förnämsta grunder, hwarpå hela Fäderneslandets wälstånd sig stödier. Den samma gifwer så wäl tillräckelig värma, i våra kalla Nordiska länder, med mycket annat, som ock är et medel, hwarigenom wi förskaffa oss en dryg del af föda och kläder, m. m. intet allenast til nödorst, utan äfwen til öfverflöd. Med et ord, askastningen är stor och des värde oskatbar. Bägge delarna wisar den allmänna klagan af brist deruppå, som nästan höres öfwer hela Riket, härflytande af en wårdslös och obetäncksam medfart, som skogen undergår; utan twiswel af den orsak, at Skaparen i början lämnat oss rikt öfverflöd derutaf. Och deruti, äfwen som i alt annat, då alting flyter öfwer bräddarne, har upkommit et misbruk hos almänheten, och det största oförstånd, at man ei lämnat skogen des rätta värde, innan yttersta nöden först börjar twinga oss, at tänka litet nogare på denna saken. Nu til at wisa den stora ömhet, hwarmed skogen bör handhafwas, har jag företagit mig at lämna mina enfaldiga och oförgripeliga tanckar om nödwändigheten af skogarnas bättre wård och ans, såsom en af de förnämsta grunder til Finlands uphielpande.

Åtskilliga af våra wittra och lärda Swänska Män, ja Rikens yppersta Jarlar, hwilckom Sweriges wälstånd varit ganska mycket om hiertat, hafwa äfwen i detta mål wist sig oförtrutna nit för Fäderneslandet, då de med sin diupa infikt gådt långt in i skogen: såsom Hans Excellence, Riks Rådet, Riddaren och Commendeuren af

af Kongl. Maj:ts Orden, Högwälborne Herr Baron CARL GUSTAF LÖVENHJELM uti sit tal wid Præsidiij afläggande i K. Wetenskaps academien, deri denna Höge Herren af sit medfödda Patriotiska nit, utstakar de wägar, som Swerige har at följa, om det annors wil blifwa et wälmående, blomstrande och mäktigt Rike.

Sammalunda den för sit brinnande nit om Fäderneslandets wälgång och uphielpande aldrig tilfyllest saknade Herr Öfwer Hof-Intendenten Baron HÄRLEMAN, uti sin Dagbok, Herr Assessor U. RUDENSCHÖLD uti sit tal wid Præsidiij afläggande i K. Wetenskaps Academien, Herr Öfwer Directeuren FAGGOT i flera sina skrifter, Herr Manufactur Commissarien SALANDER, Herr Major ROSENSTEN, Herr Mag. Doc. TROTZELIUS lämnat det almänna sina nitiska, kärnfulla, högstnyttiga och nödiga tanckar härutinnan; at förtiga flere hederwärda Män, som giordt sig namnkunnoga i denna för Fäderneslandet så nödiga saken. Jag wil ei tala om åtskilliga Utlänningar, hwilka hwar på sin ort handlat om skogarnas synnerliga värde, nytta, nödwändighet och rätta handhafwande.

Sedan således så många Höga, Vittra och nitiska Män, hwilka ägt så diup insicht i dessa saker, lagt handen härwid, sedan, ännu mera, Konungen och Rikens Högläfliga Ständer sielfwa så högt låtit sig denna saken om hiertat wara, at ock en Skogs Commission är förordnad, at arbeta på de bästa mått, til skogarnas ömmare handhafwande i framtiden: tyckes det vara onödigt, och et fåfängt arbete, ja et obetänkt och dierft företagande af mig, at wela biuda til, at något orda här om, hälft det synes, at i så många tryckta skrifter, redan är alt sagt och omtalt, hwad någonsin kan sägas i dens

i denna faken; men utom det, at män aldrig kan nog tala och ofta påminna om en fak, hwarpå Riksfens wälfärd få mycket beror, och Öfwerheten jämwäl nådigst lämnat hwar underlåte frihet, at underdånigst framföra alt det, som han funne tienligt til Fäderneslandets uphielpande, så wil jag äfwen biuda til, at andraga et och annat, som förmodeligen torde gifwa något ytterligare lius härutinnan, och som torde ei wara allom förut så wäl bekant, och likwäl kunde bidraga, til at sätta ännu högre wärde på wåra mäst härtils föraktade, och wårdsloft, om ei sienteligen, handterade skogar.

Jag tilstår gärna at ämnets wikt borde afhålla mig at löpa i skogen, då jag kunde frukta före, at wandra wille och wara owis om at råka wägen rätt. Jag skall dock biuda til, at fakta leda mig fram, och imedlertid utbeder mig den benägne Lätarens milda omdömme, samt at gunstigt uptages, hwad min spåda hand frambragt.

§. II.

Til at få så mycket förre lius i denna faken, och at det må blifwa så mycket folklarare, hwad dyrt wärde, wi böra sätta på wåra skogar, så lätt osi först se litet efter, hwad det är, som wi härtils och ännu ärligen tagit ifrån utlänningen. Jag wil följa deri den uptats, ordning och wärde af waror, som Herr Med. Adjunkten i Lund MAG. LIDBEK gifwit uti des Dissert. *de modo optimo tractandi Oeconomiam Privatam in Patria* p. 7. hållen i Lund 1750. men tillika bedia lof, at vid slutet deraf få anföra några nödiga påminnelser och anmärkningar: De waror wi ärligen taga ifrån Utlänningen, äro altså desse, och til hosstående price,

VAROR

VAROR.

Tr. Gull.

Rudimaterier, Ull &c. til våra Fabriquer, för	10.
Färgor til de samma	1. $\frac{1}{2}$
Salt	5.
Victualier: som Kiött, frucht, Ost, Fläsk,	
Smör, m. m.	2. $\frac{1}{2}$
Apothecare och kryddkrämare varor	4. $\frac{1}{2}$
Fiskvaror	4. $\frac{1}{2}$
Hvarjehanda fina lärfter, Linne, Cattun, Bom-	
ulstyger, Cammardux, m. m.	3. $\frac{1}{2}$
Viner	6.
Säcker	5. $\frac{1}{2}$
Tobaksblad	5.
Specerier	2. $\frac{1}{2}$
Porcelainer	$\frac{1}{2}$
Oft Indiska Tyger	3.
Caffè	1. $\frac{1}{2}$
Thèe	1. $\frac{1}{2}$
Spanmåts införsel från Utrikes orter til 450000.	
Tr. a 15. Dalr. K:mt Funnan	22. $\frac{1}{2}$
Frakter för hvad Utlänfka skepp osf tilföra	3. $\frac{1}{2}$

Quantum 83.

Lägg ännu härtill en hop andra ting, som Gull- och Siltver-Ur, allahanda *Juveler* och dyrbara stenar, grannlåter m. m. tänck ock hwad genom Lurendrägerier kan komma in, så blir ännu summan och wärdet af inkommande waror från utlänningen långt förre.

Ect.

Detta är den uppteckning på inkommande waror som Herr Med. Adj. Mag. Lidbeck gör; jag wet wäl ei på hwad grunder han i alt detta bygt, och om han haft tilfälle, at få gå igenom Tulltaxorna, emedan han ei nämner derom. Den lilla Oeconomiska skriften, tryckt 1745. kallad *Tven Svenska Sparbassan*, beropar sig på Tullböckerna, och gör årliga införeln från utlänningen då förtiden til 120 Tr. Gull. Derföre til at få wiss och tilförlitelig underrättelse härom, wore önskeligt, at utur Tullböckerne wore giordt et utdrag til et eller flera år, på huru mycket af hwarjehanda slags waror, och til hwad price ungefär, årligen införes från utrikes orter, och likaledes huru många och hwilcka waror, samt til hwad wärde, som häriförn osf utgå, och samma utdrag, genom trycket almänt giordes. Aldrig kan en skuldor rätt botas, innan man får se desf tilstånd i rätta grunden. Härigenom blefve enom och hwarjom för ögonen lagd tilståndet af wår handel med utlänningen, och om ännu stora säår finnes i den. Man torde deraf inhemta, at ännu åtskillig wår handel ei wore Riket så gagnelig, som sig borde. Mången om sit Fädernesland wälsinnad och estertäncksam, som ei trodt, at wi ännu taga så alt förmycket från utlänningen, utan at det står bättre til med wår hushålning, singe häraf anledning, at täncka efter, om wi ei hos osf kunde tilwärccka åtskilligt af det, som nu införskrifwes; om wi icke kunde *cultivera* sådant hos osf, eller af wårt eget upfinna det, som wore lika godt. At förtiga åtskillig annan nytta härflytande deraf. Et sådant utdrag ur Tullböckerne war et af de första steg, som den witttra Dublinska societeten i Irland giorde, som ses af *Essays by the Dublin Society N. II. til VII. inclus.* Man kan ock räkna detta steg för en af de förnämsta grunder och orsaker, hwarigenom

Irland uti sin hushållning på så kort tid stigit up til den
 högd och wälstånd, det redan finnes uti. Fingo man af
 Tullböckerne et års utdrag af de inkommande waror för
 50. a 60. år tillbaka, och på denna tiden, så skulle man
 se, huru gräfeligen öfverflöden på den tiden tagit til
 hos oss, och huru wi ofelbart råkat i diupaste fattig-
 dom, i fall Rikfens Högl. Ständer, ei i tid tänckt uppå
 hälsofam bot härföre genom de för Riket så högst nyttige
manufakturers inrättande, som således qwar-hållit många
 Tr. Gull i landet. Det wore ännu mycket at erhindra
 wid de ofwanupnämde saker, dem wi taga ifrån utlän-
 ningen, hwaraf en stor del äro sådana, som wi aldeles,
 och utan den aldraminsta wår skada, men twärtom med
 synnerlig fördel, kunde wara utan. Men det hörer ei til
 mit giöremål. Det kan man likwål trygt säga, at Swe-
 rige aldrig repar sig, innan det blir ändrat. Et är dock,
 som i synnerhet ömmar mig mycket, det är, at wi ännu
 skola nödgas årligen taga utlänsk spanmål til 22 $\frac{1}{2}$. Tr.
 Gulls wärde, och tör hända när miswäxt år infalla,
 til nästan *alterum tantum*, der likwål wår jordmån är
 så god, swartmyllan så tiock, utfädet så mycket gif-
 wande, som på de flästa orter utomlands, hwilcket
 jag af H. *PRÆSIDIS Observationer* på des utrikes re-
 sor inhämtat; endast wi här med lika sorgfällighet an-
 sade wåra åkrar som de. Det är märckwärdigt, hwad
 wi läsa om England, nemligen at litet för den wisa
 Drottningens ELISABETS tid besteg antalet af inwå-
 narena deri landet endast til 2. a 2. $\frac{1}{2}$. *million* menni-
 skior, och likwål nödgades de då hämta en stor del
 spanmål utifrån; deras egen jord war då ei tilräcke-
 lig at gifwa dem föda, emedan den anten låg uti ousp-
 tagne kärr och moras, eller uti illa brukade och wan-
 hafdade åkrar ock marcker, och såleket war fattigt;

nu hafwa de genom flit och idoghet drifwit åker-
 bruket til den högd, at sedan de nu wunnit til 9
millioner menniskior, hwilcket wi af några de sifsta
Auifor sedt, hafwa de ei allenast tilräckeligen at söda
 af denna myckenheten med, hwilcken ei har den wanan,
 at låta nöja sig med stamp-och barchbröd, utan wela haf-
 wa ren fäd och bara hwetebröd, (ty det är at märcka,
 at ingen *nation* lefwer så wäl och öfwerflödigt i maat,
 som den Engelska) utan de utskeppa ock årligen til *mil-*
lioners wärde spanmål til åtskillige delar af Europa.
 Frankrike, Spanien och Portugal lefwa til en stor del
 af Engelsk fäd; det är ock ei litet deraf, tom wi ibland
 i Sverige taga derifrån, i synnerhet den delen af wårt Fä-
 dernesland, som gräntar mot Wästerhafwet, hwareft
 likwäl både åkrarnas läge och jordmäns godhet mång-
 faldigt öfwerträffar den Engelska. De widsträckta Span-
 ska, Franska och Engelska *Colonier*, hwilcka lefwa i
 medlersta och södra delen af America, undfå til en
 stor del deras bröd från Engelska åkrar: med et ord,
 det är nu et af de mäktigaste och mästwälmående Riken
 i Europa. Önskeligit wore, om wi uti wårt Fädernes-
 land engång finge räkna wid wårt åkerbruk et dylikt ti-
 dehwarf. Imedlertid kan det intet annat än gå en och
 hwar rättsinnig til innersta hierta, at se, så mycket pen-
 ningar årligen gå utur landet, för en så högstnödigg wara,
 som wi dock siewwa kunna wara i stånd at äga. Och
 än mera må det gräma en, när det besinnes, at,
 för hända, en stor del af den spanmål wi införskrifwa,
 tages utaf sådana makter, som wi wid ofridstider hafwa
 mäst at fruckta före; det är ju til at arbeta på, at gif-
 wa dem ny styrcka, när likwäl al försiktighet fordrade
 at håhre betala för spanmål åt egna, om ock en tre-
 diedel dyrare, eller ock mera, ty penningen blifwer ei
 alle-

allenast sålunda i landet qwar, utan åkermannen sige ock derigenom ny upmuntring, och då skulle åkerbruket snart drifwas til den högd, som wi hört det skiedt i England. Förledit år, när Gud gaf så rik wälsignelse på årswäxt här i Finland, torde wäl så mycket spanmål warit tilgång på, och wäl än något mera, at handlande ei behöft sända til främmande orter efter flera 100. Tr. spanmål, at lefwereras til Cronans Magaziner här i landet: det finnes ju på många ställen uppe i Sawolax, och annorstädes i landet, Rusthållare och andra, som hafwa öfwer 100. ja några 100. Tr. spanmål liggande i sina bodar, men af det de ei weta, hwar de skola få afgang på den, föda sina hästar och *Creatur* dermed, utom det som förtäres af ohyra. Om man ock skrefwe 100. böcker om åkerbruk, och framlade de fagrafte *projecter*, om des upkomst hos oss, så gör man lig ändå med alt det et såfångt hopp, så länge införeln af Utlänskt spanmål för fritt tillåtes.

§. III.

När man nu nämt en hop waror, som hämtas ifrån Utläniska orter, och införes til oss, så måste man undersöka hwarmed sådant alt betales.

Ibland Sweriges förnämsta *producter*, om ei det enda, hwarmed wi skola betala alt detta, är Järn och Träwärcke med tiära. Wi weta at Järngrufworna warit ganska tilräckeliga hos oss, och lönt mödan rätt wäl och ymnigt, at upodla dem. Tilwärcningen deraf har warit åtskillig, såsom: Stångjärn, Järnplåtar, Gutit järn, Järn-ackare, Järn-stycken, Järn-grytor, Järn-spik, allehanda groft smide, Järnhällar, Järnskrott, Järn-Canoner, och åtskilligt annat. Häruti har Sweriges bästa Gullgrufwa bestådt. Med denne waran har Swerige drifwit en stor handel; öfwer hela Europa, och betient

Utlänningen härmed ganska mycket i långliga tider. Men huru med denna handel kan härefter tilgå, wil jag uti efterföljande något orda om, och hwad wi kunna bygga på våra Järngrufwor.

Förutan den afkastningen, som Järnet lämnat, så har träwärke icke allenast upfylt den bristen, som blåtta Järnet ei kunnat åstadkomma at betala, för de inkommande warorna, utan ock har warit och wärkeligen är grunden til al annan handel som Sverige drifwer; ty hwart wille man taga wägen, och hwad skulle man göra, om träwärke ei wore tilfinnandes, och det samma intet bidroge, uti alt ting? man wore fannerligen intet i stånd den minsta handeln en gång utom det at begynna. Hade man ei skog, så låge ock alla våra bergslagar öde, ty med den smältes, smides och arbetas både vårt Järn och andra våra *metaller*. Skogen är altfa den samma, som måst stå för måst alt det öfriga; derfore kunna wi icke heller skatta och wärdera den så högt, som det borde.

Swerige har i urminnes tider öfwat handel med träwärke, och utfört en anfenlig myckenhet deraf, såsom: Sparrar, Bielkar, Bräder, Spiror, Läkter och Master til åtskilliga Utlänkska orter.

Vår tiära, som fåt beröm fram för all annan, som tilwärcas annorstädes, har ei ringa bidragit til den Utlänkska handeln, då en oräknelig myckenhet tunnor, ifrån Sweriges Rike årligen blifwit utskieppat. Och dessa äro de waror som uppehålla Sweriges handel, och med fog kunna sägas wara en af hufwud-grunderna til hela Rikets underhåld. Hwad härwid mera kan påminnas, och som torde göra faken tydeligare, skall, sedan man igenomgått några omständigheter, vidare blifwa omfört.

Det äro wäl, utom Järn, träwäcke och tiära, ännu en hop andra waror, som wi förlända til utlännigen, som: Koppar, mässing, alun, wicrill, swafwel, kalk, Potatka, Ölands och Gottlands stenar, Buldan, och något annat smätt; men desse äro i få ringa *quantitet*, at man icke kan sätta synnerligt wärde derpå: åtminstone gå de på långt när ei upp mot de förra.

Lät osf stadna här litet, och täncka efter til hwad wärde de utgående waror stiga. Efter Herr Mag. LINBECKS uträkning, så utskeppas Järn från Swerige årligen til 33. Tr. Gulls wärde, och Träwaror, tiära, beck, koppar, mässing &c. til 40. d:o Tr. få at *summan* af hela Sweriges *exporter*, årligen bestiger sig til 73. Tr. Gull. I näst föregående §. hörde wi, at wi inskrifwa från Utlänningen waror, til 83. Tr. Gulls wärde, altså wore årliga införseln af Utrikes warors wärde 10. Tr. Gull större, än hwad wi utföra at betala det med. Andra, som giordt desse uträkningar, gå så långt, at de säga, wi intaga årligen för 50. Tr. Gull mera waror från Utlänningen, än hwad wi äro i stånd, at utföra. Det wore altså med reda penningar, som man skulle nödgas upfylla bristen af det, som Rikets *Produkt* ei räcka til at betala. Wi se här af klart hwart våra Silfwerpenningar tagit wägen, så at de ofta näppeligen hunnit undan stämpeln och från myntet, innan de fördrifwits ur landet. När för en *Privat* Person hushållningen drifwes så slätt, at utgifterna öfwerstiga inkomsterne, börjar det se illa ut med den samma, och des undergång är ei fierran, i fall han ei snarligen begynner en bättre och wisare inrättning. Aldeles samma beskaffenhet jär med et helt Rikes hushållning. Men som man af Tull-

böckerne ei ännu haft någon wisf och tillförlitelig underrättelse härom, utan det är mera af andra fagt gisningswis, så kan man ei stort bygga derpå. Wäxel-Cursens fallande, land-godfens stigande hos oss m. m. tyckas utpeka, at wår under-balance nu mera genom Rikfens Högl. Ständers priswärda omsorg ei lärer wara så aldeles stor, som den varit förr, och som den är utropad före; och der mindre eller intet blefwe infört af onödiga waror, och som tiena endast för öfwerflöden och wällusten, så skulle de *exporterade* waror säkert wida öfwerfliga de inkommande, utan at behöfwa affända penningar til *restens* betalande.

§. IV.

Wi hafwa uti föregående §. §. hört, de obehagliga fanningar, at det ei i alt torde stå så wäl til med wår handel, som sig borde; nu wela wi korteligen underföka, om wi kunna göra oss aldeles säkert hopp om wåra Järnwärks tiltagande och beständighet i framtiden. Jag får lof, at lämna här de anmärckningar, som H. Präses utur sin Americaniska resa mig meddelat. Som Järn är en så högnödig wara för alla Länder, och i synnerhet för handlande *Nationer*, så hafwa Engelsmännen i dessa senare tider på det högsta winlagt sig, at upodla deras Järnwärk i Norra America, och gifwit all uptäncklig upmuntran dertil, på det de ei skola blifwa twungne, at taga en så angelägen wara från främmande. När H. Präses wistades i Norra America, war han mycket sorgfällig, at noga göra sig underrättad huru härmed wore beskaffadt; han befän då, at det beklageligen war mera fant, än wi här i Swerige skulle önska. Järnbruk och Järngrufwor woro der på flera ställen, hwilcka redan drefwos med den drift, och

och hade ernådt den högd och fullkomlighet, som måst wåra. Landet är fult af järnmalm, och det i den myckenhet, at det rikeligen kunde förse, ei allenast hela Europa, utan måst hela werlden, med denna waran; ja, den är 10. dubbelt lättare at lösbyta i grufwan, än wår, ty man kan med en järnhacka, järnitör och träklubba nästan lika lätt bryta löst denna malmen, som man hos oss gräfwer en grop i hård jord: bårande, språngande, och brännande wet man der i grufwor ei af: desutom är malmen ganska läte smält. Här kan man ei undgå, at göra denna *reflexion* och anmärkning: För Europeernas ditkomst beboddes landet af willa Americaner, de hade ofta sin boning midt på järnberget, och sågo järnmalmen dageligen för sina ögon, likwål woro de okunnoge om des nytta, och hwartil den dogde; i brist af denna kunskap woro deras yxor och knifwar endast hwassa stenar; pilarna besatta på ändan med flintbitar, ben och fogelklor; deras fisk-krokar hwassa stiekor; och så i det öfriga; de fälte omkull trån med eld, och med eld utholkade de deras båtar, gjorde af et enda stycke tiokt trä. Så olyckeligit är det land, och så ufelt lefwer det folck, der okunnoghet och förakt för nyttiga wetenskaper härskar.

Men jag löper för långt från mit ändamål. Det Järn, som nu här i Engelska Nybyggen i America arbetas, är icke allenast tilräckeligit til alla behof för den otaliga myckenheten af folck, hwaraf dessa *Colonier* redan swårma, och til den myckenhet af Skepp de årligen bygga; utan de förse ock Amerikanska öarna härmed, utom hwad de nu börjat föra til Europa. Wid Skeppsbyggeri hålla de det för bättre än Swenskt, och alt annat järn i werlden, emedan det på långt när icke förtäres så af salta watnet som wårt, utan sedan et Skepp är utgammalt, är spiken och järnet nästan lika godt, som

fom då den först fattes dit. Det är endast til det aldrafinafte arbete, som de ännu bruka wårt Öregrunds Järn, hwilket de til sådant arbete aldrig kunna wara utan. Sålunda är ofstridigt, at här är Järn tilräckeligen och öfwerflödigt, samt af godt slag. Nu återstår, at bewisfa, at England, som härtills warit, hwarest wi haft största affätningen på wårt Järn, måste hädanefter, om det will eller ei, taga sit mästa, om ei alt, Järn, från desse deras egne *Colonier*. At öfwerlyga en och hwar härom, få säger man, at anten skal England skänka bort alla des *Colonier* i Norra America, och hwad det har af dem; eller skal det gifwa dem för intet alt hwad de behöfwa til kläder och annat af Engelska *fabricerade* waror; eller skal det lämna dem tillstånd, at uprätta egna *manufaktur*, och ei taga något mera af Englands tilwärcade waror; eller skal det taga af dem alt Järn det behöfwer. Det är oundwikeligit, at England ju måste utvälja etthera af desse fyra. Saken förhåller sig sålunda: England har härtills på alt sätt sökt förhindra, at deras *Colonier* icke måtte uprätta *manufaktur* hemma hos sig sielfwa; derföre hafwa Engelska inwånarena i Norra America nödgats taga alt hwad de behöft af kläde, Linne, &c. med et ord, alt hwad som finnes i Kiöpmans bodar och hos *Fabriquerer*, från England. De *produkt*, som de Norra *Colonierna* härtills haft at aflåta, har warit Spanmål och litet Kiött, samt träwärcke. De 2:ne förra behöfwer England ei, utan sägo hällre, at *Colonierna* togo det af dem, och mycket litet tarfwa de af det sidsta; åtminstone spisar det på långt när intet, at betala hwad de taga från England. De nödgas derföre föra deras Spanmål, *visualier*, och träwärcke til de Americaniska öarna, eller ock til Portugal, der de anten få reda penningar derföre, eller sådana waror, som

som i England kunna hafwa afgång. Uti Spanska *Colo-*
nier drifwa de ock handel, men den måste wara stä-
 landes, och är äfwentyrilig. Hwad penningar de på det-
 ta sätt få tilhopa, gå straxt til England, at betala hwad
manufaktur-waror de tagit. Nu äro Americanska öarna
 redan så starkt bebodda, at flera folck ei mera kun-
 na hafwa där sin föda, och det hafwa de redan warit
 uti 20. års tid, om ei mera; derföre behöfwa de den-
 na tiden årligen ei mera spanmål och träwärcke, än de
 behöfde för 20. år tillbaka, och behöfwa äfwen fram-
 deles årligen intet mera; altså kunna *Colonierna* på
 fasta landet ei få afyttra mera spanmål denna tiden och
 alt framgent, än de giordt för 20. år tillbaka; följakte-
 ligen kunna de ei betala til England mera pennigar nu,
 än de giordt för samma 20. år. Låt oss nu taga til *Exempel*,
 at uti en af deras *Provincier*, woro för 20. år tillbaka,
 60000. siälur, som genom täta flyttningar dit öfwer,
 och eljest, nu förökad sig til 80000, så följer, at des-
 se 80000. denna tiden ei få föryttra mera spanmål och
 andra waror, än de 60000. för 20. år, och altså få ei
 mera penningar denna tiden at betala til England, för
manufakturade waror, än de 60000. förut, ja, owist
 om så mycket; ty ju mera spanmål och andra waror,
 komma til en ört, ju lägre faller priset. Men til
 80000. persöner fordras långt mera kläde, linne, &c.
 än til 60000, derföre följer, at de denna tiden ei
 mera äro i stånd at betala så mycket til England med
 det de förwärfwa genom spanmål och trähandel, som spi-
 sar mot det de taga, emedan de för 20. år tillbaka
 swärligen woro i stånd at göra det. Erfarenheten be-
 kräftar detta tydeligen: åt 1749. och 1750. då H. Præ-
 ses war i Penr sylvanien, uphandlade Kiöpmännen en stor
quantitet spanmål, den de sände til Americanska öarna;
 men

men dit kom då tillika få mycket både från andra orter af America, och från England, at priset på spanmålen föll så lågt, at de på långt när ei kunde få hwad de sielf gifwit hemma. De nödgades då lägga den der up, i förhoppning, at en annan gång få mera: men då den legat der mot par år, nödgades de sälja den för mindre, än de sielf gifwit hemma, utan at hafwa hopp at få hwad de desutom gifwit i frakt; härigenom blefwo åtskillige rika handlande *ruinerade*, ty de woro nu mera icke i stånd, at betala deras skuld i Londen. Ett annat prof härpå är det, at under sidsta kriget med Spanien, och äfwen straxt efter slutet af det, år 1740. då H. Præses kom til America, såg man der näppeligen annat, än Spanska *Doubloner*, *Pistoler* och *stücker von akten*, dem deras många kapare bragt inunder sidsta kriget; men innan han fohr derifrån, som war i Febr. månad 1751. war en Gull- och Silfwerpenning en stor *raritet* at der få se, ty de wore alt öfwerförde til England, at betala hwad de der tagit.

At ännu klarare wisa, huruledes *Colonierne* denna tiden taga dubbelt så mycket af Engelska *manufaktur*, om ei mera, än de giordt för 20. eller flera år tilbaka, wil jag framgifwa här en upsats på wärdet af Engelska *fabricerade* waror, som i flera års tid blifwit fände från gamla England endast til Pennsylvanien, eller det fordom så kallade nya Sweriget. H. Præses har fått detta utdrag af en sin goda Wän i Philadelphia, som haft det från en af sina bekanta wid stora Siötullen i England; wärdet är utfatt i Engelskt mynt:

Varde af gods utfördt
från England til Penn-
sylvanien af Engelska
Fabricerade varor.

Stekl.

Åhr.	L.	Sh.	d.
1723.	10793.	5.	1.
1724.	20951.	--	5.
1725.	31908.	1.	8.
1726.	28263.	6.	2.
1727.	21736.	10.	--
1728.	23405.	6.	2.
1729.	16851.	2.	5.
1730.	32931.	16.	6.
1731.	32421.	18.	9.
1732.	26457.	19.	3.
1733.	27378.	7.	5.
1734.	34743.	12.	1.
1735.	30726.	7.	1.
1736.	38057.	2.	5.
1737.	42173.	2.	4.
1738.	41129.	5.	--
1739.	45411.	7.	6.
1740.	46471.	12.	9.
1741.	78032.	13.	1.
1742.	60836.	17.	1.
1743.	60120.	4.	10.

Härwid anmärkes i. at i denna upfats är ei up-
fördt värdet af Linne och gröfre samt finare Lärfter,
som

fom kommit från Skottland och Irland, hwaraf årligen en otrölig myckenhet öfverfändes til Pennsylvanien, ei mindre, än til de andra *Provincier* i *Colonierna*. 2. har man ei welat utföra åren 1744, 1745, 1746. och 1747. emedan för Krigets skull med Spanien och Frankrike de Engelska ei drifvade sig då fända få mycket gods til America, som förr; och efter 1747. har man ei fått af Tulltaxorna veta, til hwad värde årl. blifwit öfverfördt; men man är säker, at det altid täflar med de tre sist upförda åren, emedan flera Skepp efter sluten fred årl. kommo til Pennsylvanien från England, än förr.

Således är klart, at då folcket i *Colonierna* förökts, äro de ei i stånd, at med deras handel betala 10. delen af det de behöfwa från England, så framt dem ei tillåtes, anten at uprätta egna *Fabriquer*, eller ock, at England tager järn til betalning; det förra kan England ogiörligen utan sin största skada tillåta, derföre måste det göra det fenare, så framt det wil undgå at se, det sielfwa nöden drifwer *Colonierna* at uprätta egna *Fabriquer*, och då kan England icke göra lång räkning på deras *dependence*. Någon kan täncka, at det är för långt, och blefwe för dryg frakt at föra järn från America til London; härtil swares, at refan derifrån til England kan gå mäst lika fort, som från Stockholm til England, och ibland fortare, ty för den Wästerliga winden, som blåser mästa delen af året uti *Oceano Atlantico*, går refan från America til England gemenligen i 3 a 4 weckon, fällan längre. Man finner ock, at England måste sinna bättre fördel, at taga af egna, än af främmande; at taga af dem, som taga alt Englands *Producter* och *Manufaktur*-waror tilbaka, än af dem, som ei taga annat i betalning, än reda penningar. Man ser ock, at England giordt en starck början

jan dertil genom det sista *Parlaments* beslutet om Tullfriheten på järn från deras egna *Colonier*, med flera förmaner. Et annat, som i framtiden lärer skada vår järnhandel, är Canada; Landet der är fult med järnmalm: H. Præses har der sedt et helt stort berg bestå helt och hållet deraf, Skog hafwa de 10. refor mera än wi. Wi äro lyckeliga så länge Franckrike icke täncker mera på denna saken. Et inkast måste jag möta, som somliga smikra sig med, nemligen, de mena, at Engelmännerna och andra Europeer i Norra America ei drifade sig at uptaga järnwärck, af fruktan, at Villarna skulle lära förstå det, och då fördrifwa dem; men utom det, at förfarenheten talar deremot, i det, at öfwer 40. a 50. järn-bruk redan äro der i landet, så äro 2. ting som giöra dem fri från denna fruktan. 1. Hafwa de Villa Americaniska folckslag så aftagit, at de äro at räkna endast som en handfull folck emot de der boende Europeer: at ei nämna derom, at de Villa Americaniska *Nationer* ligga i beständiga inbördes Krig fins emellan, som aldrig kunna slutas innan den ena delen är aldeles utrotad. 2. Äro samma Villar derhos så lata och *commoda*, at en sådan förr swulte 3. dagar, än han ville par timmar giöra et så tungt arbete; de hafwa nu i 70. a 80. års tid haft Engelliska och Franska Smeder boende ibland sig, at omlaga deras byffor, knifwar, yxor &c. dem de ogiörligen kunna wara förutan; de sielfwa och deras barn gå dageligen i dessa Smeders smidor; men ännu har man ei sedt någon Vile, som welat lära denna konsten. Jag wil nu ei tala derom, at Ryska järnet, som föres til London, fåges årligen tiltaga i godhet och price, då deremot det Swenska af mångom tros både til godhet och dyrhet snarare årligen af-än tiltala, hwilket Engelliska Köp-

män tillkrifwa Swenska Bruks-*Patroners* wårdslöshet, som ei på gamla fättet wela se med egna, utan med be-
tienternas ögon.

Jag tillstår wäl, at jag nödgats frambära en alt för obehagelig fanning; men det är så godt, at det skier nu; ty det kommer ändå fram, fast jag ock tege. En som förut blir warfkodd, kan få mycket lättare aflö-
ja faran.

§. V.

Således ehuru nödwändig wara Järn är för alla folk-
slag, så se wi dock, at wi ei kunna giöra osf sä-
kert hopp, at få i framtiden lika affättning derpå, som
nu, så framt wi ei inrätta wår Järnhandel på en an-
nan fot; emedan andra *nationer* upfunnit hos sig sådan
ymnighet deraf, och i den godhet, at de ei synas så
mycket fråga efter wårt. Låt osf då nu kasta ögonen
litet på det andra, hwarmed wi betala Utlänningen, det
wi taga af honom, jag menar Skogen, och undersöka,
om den, och hwad den kastar af sig, ock är en nöd-
wändig wara för Utlänningen? om han har skogar,
som til myckenket, men det som är det förnämsta, til
godhet och wärde, anten wida öfwerträffa wåra, eller
åtminstone äro så goda, eller ock om wåra merendels
altid taga förträdet fram för hans?

At få reda på detta, wil jag nu ei tala om det
myckna, hwartil skogen är nyttig och brukelig, som
til hus, wed, gårdesgårdar, mångahanda wärktyg m.
m. utan jag wil nu endast hålla mig wid det, hwar-
til man i synnethet uti handel brukar det af skogen,
som från osf årligen utskewas til Utlänningar, och
derigenom wi förkaffa osf hwarjehanda af det, som ut-
ifrån införes.

At handel rätt och willigen inrättad, gör et folk
wäl-

wälmående, rikt och mäktigt, har i alla tider varit en otwifwelaktig fanning; *nationer*, som ofta ei ägt någon ring af värde utaf sin egen grund och land, hafwa härigenom kommit til en ogemen styrcka och wälde. *Historierna* äro fulla med *Exempel* derpå. De handlande folckslag, som gräntfå til hafwet, kunna ogjörligen wara utan Skepp, om handelen annors med någon fördel skall drifwas; de kunna derföre omjueligen umbära alt det, som fordras til et Skepps-byggande, som: Ek-wärcke, Furu, Planckor, Master, Bielckar, Bräder, Tiära etc. Hafwa de det alt ei hos sig sielfwa, eller ei få godt, som det bör wara, lå nödgas de förskaffa sig det från andra. Den *nation* nu, som deraf har det bästa, han är ock säker om, at altid få afgång på sit, och underfälja alla andra. Sedan wi sâlunda sedt, at ingen handlande *nation* kan wara utan Träwärcke, planckor, bräder, master, bielckar, tiära, etc. Och at den som deraf har det bästa, altid får förr afgång på sit, än andra, så böra wi då underföka, hwilcken *nation* det må wara.

§. VI.

Sedan Franloferne, Engelsmännerne och andra *nationer* fått fäste i Norra America, och sågo hwad stora Ek-furu-och granfkogar der woro, samt en myckenhet andra trån, sågnade de sig högeligen deröfwer, at alt hwad de förut nödgats taga til en stor del ifrån de Nordiska Riken i Europa til deras Skeppsbyggeri, hade de nu uti deras egna *Colonier* i sådan myckenhet, at det ock aldrig kunde utödas; men sedan de deraf började bygga Skepp, bränna tiära etc. befants at Americanska träden i godhet på långt när ei swardade mot det stora hopp man i början gjorde sig om dem. De rön man der wid träden giordt, äro följande.

Uti

Uti Norra America har man funnit som en uryggelig sanning, at ju längre åt Söder, ju frodigare och fortare växer väl trä; men äro deremot mindre waraktige at stå emot väder och röta; twärt om, växer väl trä långsammare längre til Norr, men wara deremot mycket längre; derfore ser man ock, at 5. gångor få många skepp bygges arligen uti nya England, hwilken af alla Engelska *Provincier* i America, der Ek finnes, är längst til Norr, som i Pennsylvanien och de längre til Söder belagne *Provincier*, för hwilcka förra betalas långt mera, än för de senare, emedan de wara mycket längre. En annan sanning man här funnit, är det, at Americaniska trä på långt när ei uti wahraktighet gå up emot de Europaiska. Sådan är i synnerhet den Americaniska Eken, hwar af der finnas öfwer 9. särskilda slag; desse alla tilhopa komma på långt när ei upp mot vår enda Swenska. Skepp bygda af Americanisk Ek wara ei öfwer 6. eller högst 10. a 12. år, innan de äro så genomrutna, at ingen mera kan drifva sig til sjös på dem; der man dock har *exempel* på Skepp bygda af Europaisk Ek, hwilka warit 40. år gamla, och ändå blifwit brukade. För denna orsaken skull sålde Konungen i Franckrike bort til Köpmän alla de Örlögs skepp han wid slutet af sista Kriget lät bygga i Canada, hwilcka woro spillers nya, jemte en myckenhet wärcke til flera Skepp. Gärdesgårdar upfatte af meget Americaniskt Ek-timber, kunna likaledes ei stå öfwer 8. eller högst 12. år, innan hwar gärdstråda blir utrutten, at hon swärligen sedan kan dogas til wed. På samma sätt hafwa hus, uptimbrade af någöndera, utaf desse Ekar, måst samma öde. Vi se således, at aldrig någon *Nation* kan genom Americanisk Ek undersälja osf.

§. VII.

Måst det man sagt om Americansk Ek, kan äfwen sägas, om deras Furur, bräder, tiära: de gå på långt när ei upp mot vår Swenska. Bräder gjorda af Americansk Tall och Gran kunna ei stå så länge mot röta och maskar som våra Nordiska; man ser ofta deras bräder blifwa i sielfwa hufen aldeles genomborade af maskar. Deras mastar äro wäl goda; dock hafwa våra förträdet; och är den hwita Tallen (som endast är den, hwilcken är tienlig til mastar) redan der så borthuggen och utödd, at et mast-trä näppeligen kan wara sälfyntare hos oss, ehuru landet der ännu näppeligen warit behodt af Europeer, öfwer 120. a 150. ar; hwad wil då icke blifwa i framtiden?

Tiära bränd af Americansk Tall kan ei komma i någon jämförelse med den Swenska, hwilket ei allenast Engelska Skeppare och Siö-Capitainer, utan ock de handlande i America sielfwa måste tillstå. Den kan nägorlunda dogga, at tiära och becka Skepp med; men på tog är ei särdeles rådligit at bruka den, emedan den förtär dem nästan som skedwatn. Derföre ehuru Regeringen uti England sökt på alt sätt upmuntra tiäruhandeln från des *Colonier* i America, och til den ändan bestå som et *praemium* öfwer par plåtar på hwar tunna tiära, som föres från America til England, utom Tull-friheten, då ägaren likasullt har frihet at sedan sälja hwar tunna Tiära til den mästbiudande, är ändå denna handeln nu i beständigt aftagande. Tall-och furu skogarna äro ock redan i America uti de Engelska *Colonier* mäst uthugne, så at flera mans åldrar fordras, innan de kunna wäxa up igen til nyttjande och bruk. Således lära wäl altid wara planckor, bielckar, sparrar, mastar, bräder, tiära hafwa wida förträdet för de Americanska.

§. VIII.

Samma beskaffenhet är med de mästa, af de öfriga Americanska träen; de uprinna hastigt, men stå ock ei länge emot; dem felas wahraktighet. Gärdesgårdar af deras Castanie-trän, Walnut-trän, och andra, wahra ei öfwer 8. eller 10. år; en stör fatt der i jorden, står icke öfwer 2. a 3. år, innan den delen som är i jorden, blir så förmultnad, at Gärdesgården af sig sielf faller omkull; en gärdesgårds hank på störrarna wahrar ei öfwer 2. a 3. år, innan den är så bortrutnat, at störrarna falla från hwarandra: häraf sker, at de ei kunna bruka sådana gärdesgårdar som wi, med hopklafwade störrar, utan deras gärdesgårdar blifwa på wist fatt uptimbrade, hwilket tager ganska mycket skog. Det äro endast deras Cederträn, som wahra mäst så länge som våra Furor; men de kunna ock ei giöra sig stort hopp mera om dem, sedan de nu mäst öfweralt i *Colonierne* äro borthugne, hwaröfwer der nu är en alman klagan. Således lära wi wäl aldrig behöfwa frukta före, at något af Americanska träslag, brukade til Skepsbyggeri &c. skola någonsin skada wår handel. Derföre ehuru de i America kunna skada oss med sit Jern, så få de dock, här wid träden stå tillbaka; ty at giöra deras trän och Ekar lika goda och wahraktiga som wåra, är en konst, som de aldrig i ewighet kunna lära; deri hafwa de natur och *Climat* emot sig; och deri måste de förmodeligen så länge werlden står, lämna oss förträdet. Det är synnerligt, at detta *Climats* wälde på träna har äfwen lika som fortplantat sig på sielfwa inwånarena deri landet; Folck födda i Norra America, fast af Europæiska föräldrar, i första, men än mera i andra och tredie *generation*, lika träden, komma snarare til mognad och förstånd, och äro quickare i förtid, än i

Eu-

Europa; men aftaga ock Inarare: mångfaldig erfarenhet har åfwen wift, at de på långt när ei äro så hårdiga på Siörefor och i Krigs-*expeditioner*, som de Europæiska, utan dö som flugor bort, när de senare eller Europeerne näppeligen hafwa någon kännning deraf; hwilcket desse i America fødde Europeer sielfwa nödgas tilstå.

§. IX.

WI hafwa sålunda i föregående hört, at wi icke hafwa den ringaste orsak at fruckta, det de *Nationer*, som hafwa stora och widsträckta nybyggen i Norra America, skola genom Träwärcke, tagit derifrån, skada den af wår kandelsgrenar, hwilcken består i de warors utförande, som Skogen kastar af sig. Nu böra wi ock med några få ord undersöka, hurulunda wårt träwärcke förhåller sig til det, som sielfwa Europa, utom wårt Fädernesland frambringar; om wårt är så godt som deras, eller ock om wårt uti et och annat åfwen kan öfwergå det, som åtskilliga andra Europæiska Länder äga.

Wi hafwa förut nämt, at det träwärcke, som handlande och wälmående *Nationer* i synnerhet äro mäkt begärlige efter, är sådant, som kan tiena til Skeppsbyggeri och til deras handels befordrande, såsom: Ekwärcke, Furu-planckor, mastar, bielckar, bräder, tiära. Alla dessa tages nästan endast af Ek, Furu och Graan; enkannerligen af de tu första. Lät oss derföre nu undersöka hwart och et för sig sielft.

Ek är det mäkt nödiga af desse trån. Uti §. vi. är anford de rön man gjordt och funnit som en öryggelig fanning i Norra America, nemligen, at ju längre til Norr, ju waraktigare trån, både af Ekar och annat; och twärt om, ju mera til Söder, ju mindre wahr-

aktiga, för hwilken orsak Skepp bygda i nya England kosta ofta mer än dubbelt så mycket som de, hwilcka byggas i Pennsylvanien och de längre til Söder belägne orter. Underföker man bägge orternas trån, så finnes, at ju längre til Norr, ju mera täta och fasta äro tråna, och ganska litet eller intet *porusa*; men twert om, ju längre til söder: de giöra här årligen tiocka safringar, fulla med stora öppna *porer*; ei under då, at både wäder, luft, rägn och watn kunna så snart skada dem, när så fri tilgång är lämnat, at tränga sig in i dessa luft-hål eller *porer*. Mon ei det torde wara samma beskaffenhet med wåra Europæiska trån? hälft detta synes wara en sak, som är grundad i naturen. Erfarenheten tyckes befanna detta. Wi wete, at Örlogs-skepp äro bygda för Franska Cronans räkning hos oss. Andra Utländska *nationer* taga gierna wårt Ekwärcke, ehuru de ibland nog hafwa af egit. Hwad England beträffar, så är det märkwärdigt hwad som finnes uti *Extrahet* utur *The office of the Navy*, af d. 17. Apr. 1696. Engelska *Amiralitetet* war tilhopa kallad, at rådflå, hwilcket Ekwärcke wore bäst, at bygga Örlogs-Skepp af: „de funno först, at Engelsk Skeppstimmer war dubbelt dyrare än Utländskt: sedan, at „det bästa Ekwärcke för Skepp borde tagas från orterna omkring Öster-Sjön, eller ock från Hamburg, af det „som kom från Böhmen: de säga, at hwad små Skepp „widkommer, så är Engelsk Ek så god, som Utländsk, „om ei bättre; men hwad stora Skepp angå, både Örlogs-Skepp och Ostindie-farare, så wifar dageliga erfarenheten, at det Ekwärcke, som kommer från orterna omkring Öster-Sjön wida öfwergår det Engelska, emedan Skepp bygda af sådant Ekwärcke wahrar dubbelt så länge, som de, hwilcka blifwa bygda af Engelska

gelsk Ek. *Amiralitetets Herrarna raisonera* ännu widlöf-
 tigt i samma *Extract* om denna faken, och med marg-
 faldiga skäl, (som nu äro för widlöftiga at här infö-
 ra,) wisa, at Ekwärcke, taget från orterna omkring
 Öster-Sjön, alltid bör *praefereras* för det Engelska wid-
 Örlogs-Skepps byggande för den Kongl. flottan. Till-
 följe häraf, uti den rådpläging, som hölts uti Whi-
 te-Hall, d. 18. Oct. 1696. närwarande Konung WIL-
 HELM sielf, *Printz GEORG* af Danmark, med fle-
 ra, blef beslutit, at betiena sig af ofwannämde Utlän-
 ska Ekwärcke til Örlogs-Skeppens byggande. Sälunda se wi häraf tydeligen, at sielfwa erfarenheten
 äfwen uti Europa bekräftar detta samma, nemligen,
 at Ekar längre til Norr wäxta, hafwa förträdet i wahr-
 aktighet för dem längre til Söder. Jag will nu ei tala
 om, at Ekkogarna äfwen uti de länder Söder om os,
 äro mästandels borthugne; wi finna således, at wi al-
 tid skola få afgång, på wårt Ekwärcke fram för an-
 dra, i fall wi hafwa förråd derpå. Lägg til det, som
 gör faken hos os lättare, neml. den förmån wi hafwa
 af naturen, at anten hel bequämt medelst wårt winter-
 före kunna föra både Ekwärcke, och andra träslag,
 flörre och mindre, ned til *lastage*-platfer; eller ock
 om wären, då snön smältes, med stor Wär-flod flotta
 timbret ned efter de floder, åar och bäckar, der man
 på andra tider om året ei kan få det fram.

At wåra Furor äro så goda til mastar, bielckar,
 planckor, tjära, bräder, som på någon ort i werlden
 ännu kan finnas, ja at få orter, (om ock någon) kun-
 na deruti jämnlikas med os, är en så afgjord sak,
 at hwar förståndig och om faken kunnog skulle le åt
 mig, om jag wille börja, at widlyftigt bewisa det;
 om hwilkets riktighet ännu ingen twiflat. Och samma
 beskaf-

beskaffenhet är med wårt Granwärecke, at bräder och annat giordt deraf, ei eftergifwer, utan snarare öfwergår det, som af detta trädslag tages från andra länder. At wår tiära ei allenast margfalt i godhet öfwerträffar den Americanska, som förut §. VII. är bewist, utan ock nästan har förträdet för all annan i werlden, åtminstone at ingen finnes, som henne kan föredragas, owist, om ock någon med henne kan komma i jämförelse, är så bekant, at jag ei behöfwer mera, än endast nämna det. Lägg nu äfwen härtil, hwad nys nämndes om wårt winterföre och wåra Wårfloder. Wi se således at den milde Skaparen ei lämnat oss lättlösa, utan äfwen gifwit oss de häfwor, som wi kunna skryta af, och trosta Utlänningen med. Oss tilkommer, som den stora Natursens *HERRES* skaffare, rätt hushålla med dem; och då tror jag, at wi ei skola hafwa stor orsak at klaga, det andra Länder fått så stora förmåner för oss, och at Himla Försynen warit något oblidare mot wårt Fädernes-land.

§. X.

Sedan wi uti §. II. hört, at det är ganska mycket, som wi ännu taga från Utlänningen; uti §. III. at af wåra järngrufwor och ikogar, skall förnemligast detta alt betalas, och at många hålla före, at de samma ei torde så aldeles räcka til, eller at de utgående warors wärde ei torde så altid swara mot de inkommande; uti §. IV. at wi ei uti framtiden torde kunna göra oss så säker räkning på lika afgång af wårt järn, som härtil; af §. V. VI. VII. och IX. at ehuru träwärecke är en högstnödigg vara, för alla handlande *nationer*, dock kan ingen af dem wisa fram bättre, ja näppeligen så godt och wahraktigt träwärecke, och så utwald tiära, som wi, aldramint de Americanska; så tyckes man hafwa anledning

ning at fluta, at emedan wårt träwärecke ock tiära, äro så högstnödiga för wår handel, och äga så dyrt wärde fram för andra folckslags, at skogarna hos oss, hwaraf alt detta tages, med största ömhet blifwit handhafde och wärdade. Men det är klagan wärdt, at man måste komma fram med den bedröfweliga fanningen, at wi hanterat wåra skogar ganska wärdslöst, ja, om jag får säja, fiendeligen. Många hafwa tilförende nog beklagat detta ödet, som wåra skogar warit och ännu äro underkastade, men det kan ei nog tilfyllest beklagas, då derwid härtills så litet stått at göra. Den närwarande tiden ropar allaredan hämd öfwer den framfarna hushållningen med skogarna. Skåne, Småland och Wermeland, hwilcka tilförende warit ägare af en öfwerflödigg, men nu en ganska liten skog, anse skadan för obotelig, sedan deres Ek-Bok-och Furu-skogar blifwit afrögde, dels genom swediande, och dels genom kolande; Hwarom Hans Excellence Riks Rådet Högwälborne Herr Baron CARL GUSTAV LÖWENHIELMS Tal, hållit år 1751. för Wetenskaps Academien, nogsam intygar. Wäster-Götland, Halland, Blekingen, Öster-Götland, Nerike, Wästmanland, Upland, Gottland och Öland, äro redan så skoglöse, at de ei utan en almän plantering kunna hielpas, som H. Assessor RUDENSCHÖLD uti sit tal år 1748. bekräftar. En stor del af Westergyllen och Bohuslän, derest H. Präses sielf rest, består på flera mihl ei af annat, än stora nakna fält, utan den minsta buska på.

Uti wårt Finland brukas samma hushållning än i denna dag, som nu fades om Sverige, hwarpå ock utan all twifwel lærer blifwa samma utgång med tiden, som där; hwaraf redan nog synes spår wid sön, eller der farwatnet ligger intil.

Utom det öfverflödiga byggande, obetänkta tiäru-
 tilwärcande, onödiga brännande och annan wärdslös
 wed-spilning, få har almogen i långliga tider hållit
 på, at genom det förderfweliga fwediande öda och *ruin-
 nera* skogen, utan ringaste eftertancka och afseende
 på eftertiden. Det förwända nöije, som allmogen fät
 för fwediande, gör at de på många ställen ganska
 litet äro hogade om, til at upodla någon åker. Och
 det som ännu mer är, få wärda de fällan om, til at
 göra sig all möjelig nytta af den skog, som undergår
 fwediande, utom den egenteliga och pålyftade, då man
 likwäl både förr och efter, kunde skaffa sig en anfen-
 lig bättnad. Ty sedan det til fwediande ämnade fäl-
 tet blifwit upbränt, få fälles ofta ännu den skog, som
 ligger omkring fwedian kårswis på hwarandra, at där-
 medelst utefångna boskapen och andra diur; der dock
 de förr nedfälda och til en del brända största träden
 bäst kunde tjena härtil; hwaraf ock skier, at ofta de
 skönaste timberstäckar nedfällas, men ei widare til nå-
 gon annan nytta användes. Den som refer genom lan-
 det den tiden på året, som fwediandet egenteligen för-
 rättas, skulle tro, at fienden fore fram med härjande
 och brännande, eller at nästan en och hwar inwånare
 i landet förklaradt krig mot den wärnlösa och ofkyl-
 diga skogen: men jag wil nu ei tala om den margfal-
 diga skaden af fwediande, och huru det samma des-
 utom, är för Landtmannen margfalt kostsamare, mera
 owist, och merendels mindre gifwande, än en rätt an-
 fadd åker, emedan H. Mag. GADD med det första är-
 nar utkomma med sina i flera år med all flit och akt-
 samhet gjorda *observationer* härwid, hwaraf han lämnat
 både H. Präses och andra del.

Wi hafwa tydeligen i händerne frukten af en sådan
 sko-

skogarnas medfart, äfwen här i sielfwa Finland, det man näppeligen tänkt bestå af annat än widsträckt outödeliga skogar. Längs wid hela södkanten, både i Nyland, Åbo Län och Österbotten är ju redan en sådan brist på skog, at Inwånarena mångenstäds nödgas resa 5, 6. och flera mihl, innan de kunna få en timmerstak; ja, hafwa wi icke mångfaldiga *exempel* långt in i tiockaste landet, både i Sawolax, Tawastland, Carelen och annorstädes, (der de ofta hafwa öfwer 20. och flera mihl til hafwet,) at skogarna nu genom swediande och annat äro hos dem så utödde, at de nödgas fara flera mihl efter timmer til sina hus. Samma beskaffenhet är nu snart sagt öfwer hela Finland med wed, at de på mer än många orter ei allenast wid södkanten, utan ock långt in i landet, måste fara en eller par mihl efter deras bränse. Man har likwäl trodt, at, sedan skogarna wid stränderne och södkanten blifwit alla, man genom durchfartens uphielpande skulle från de längre in i landet belägne socknar hafwa outöfeliga haf af skog: men den beklageliga erfarenheten wisar annat. Får Landtman länge hålla i med swediande, så hafwa wi snart ingen skog, at wärja osf med mot kölden, och derjemte en utbränd och utmarglad jord, af *Chemicis* så kalladt *Caput mortuum*. Jag wil ei tala om städerna, omkring hwilka skogarna äro så uthugna, at dyrheten på timber, och wed blir rät nu odrägelig; har man icke dessa senare åren haft *exempel*, at man fått bräder och träwärcke för lättare *price*, i Stockholm, än här i Åbo? *price* på timber, wed och annat träwärcke har på 20. a 30. års tid blifwit här i landet, i synnerhet i städerna, nästan dubbelt dyrare, om ei mera. Hwad wil man då tro det skall blifwa i framtiden? de mångfaldiga och onödiga skutors byg-
gande

gande bidraga ock ei litet til skogarnas ödande. Om inga flera af Landtmän finge idka *Seglation* och borgarehandel, än de som efter *Privilegier* fädt lof dertil, så wore mångfaldig skog bespard för Cronan och landet. Den wid Siö-kanten boende kan wäl på sin skuta föra al-lehanda slags waror til Stockholm, fast, tör hända, största delen ei hörer honom til, utan är tagit 8, 10, ja 20. mibl upp från landet af andra: huru kan då wara hopp, at städerna skola taga sig, eller hafwa be-stånd? och Landtbruket ei wanhäfdas?

§. XI.

LÄt osf nu se litet efter, på hwad fätt Utlänningen hushållar med sina skogor, och om han wet vara något ömmare om dem: Gå wi til England, så måste wi med förundran blifwa warfe, huru aktsamma de där äro om skogen, och huru de söka at göra nytta af den minsta quist. På många ställen, der de nog hafwa til-räckelig skog til bränfel, nännas de dock ei röra den, utan i des ställe samla flitigt de ormbunckar, som wä-xa på deras utmarcker. Utaf sådana ormbunckar finnas högar wid gårdarna så stora nästan som hus. Wid maltande, bryggande, brännande, bakande och kokan-de, brukas ei annat än desse, äfwenledes betiena de sig af dem wid Tegelbruken, til teglets brännande. När något stort trä nedhugges, sälja de den släta de-len deraf bort, eller såga de den sönder til bräder; sielfwa sågspån samla de, torcka, och bruka til bränse; men det som af stammen är quistigt och ojämt, sönder-hugges til wed, och trafwas up i fattnar, at anten an-wändas til egit behof eller förnämligast at försäljas til andra, som ei hafwa tilgång på bränse. Där brukar ock landtmannen sielf branna ormbunckar, och sälja we-den til städerna. När et trä hugges ombull eller af-sågas,

fågas, skier det nära wid jorden, at intet af stammen skall onyttigt förloras. Twå eller tre år derefter blir den qwarlämnade stubben tillika med alla därifrån gående rötter, större och mindre, som man kan finna, upgrafne, hugne i små bitar och uplagde i högar at torckas. Vid rötternas upgrafwande ock samlande, äro de äfwen få woga, at ock de rötter och fibrer, som ei äro öfwer et qwarters längd, och tiockleken ei större än en gåspenna, blifwa med al aktsamhet uptagne och förwarade. Qwistarna af träden samlas ock granneligen tilhopa, kuggas af til 6 qwarters längd och mindre, samt bindas tillammans i knippor. Den tiockare weden säljes til de förmögnare, den sämre til de fattigare; spånorna samlas tilhopa i små högar at torckas, hwarefter de föras under tak. Och detta skier icke allenast hos dem, som hafwa intet skog, utan ock hos dem som hafwa mycket deraf; ja hos selfwa Hertigarna och de Högsta i Riket på deras gods. Se om alt detta H. Præsidis *Americanska resa T. 1. p. 208. 230. 239. 246. 319. 341.* Hus, broar, hägnader omkring trädgårdar äro derstädes mäst allestäds af sten; i stället för gärdesgårdar omkring åker, äng, betesmarck, brukas Häckar af lefwande trån, hwilcket alt, med mera, kan widlyftigare läsas i nysnämde bok. Uti Scotland äro redan på flera ställen stora skogar planterade af wår Swenska Furu, och äro Inwånarena där, i synnerhet de förnäma, hwart år sysselsatta at plantera mera, både af denna Furu, och andra gagneliga trån: på de bästa ställen i England är nu en berömlig täflan emellan de förnäma, at på deras gods plantera en myckenhet af allehanda nyttiga trån, ei allenast af Englands inhemska, utan ock en myckenhet från Norra America, som kunna tåla Englands

Climat, hwilcket kan ses af Herr. P. COLLINSONS bref

från London til H. Präses af den 15. Martii, 1752. Uti Biscayen i Spanien får ingen hugga ned et stort trä, som ei straxt planterar 3 stycken unga i des ställe, se *Hartlib's Legacy* p. 48. Af *Stockholms påstidningar* för år 1752. N. 69. ses huru Konungen i Danmarck til skogens *Conserverande* för framtiden på wist sätt förbudit träwarors, timbers &c. utförande från Norrige; och af samma Påstidningars N. 74. finnes, at Kälsarinnan och Drottningen i Öster-rike fatt en *Commission* at räncka på steg til skogarnas besparande derstädes. Uti nya England i America har Konungen af England förbudit, alla stora hwita Tallars huggande på hwars ägor som hälft, emedan han förbehållit sig dem til sin Skeppsflotta. Andra Länder hafwa de hälsofamma lagar, at ingen Mans-person får gifta sig, innan han förut planterat et wist antal trån. Hwad wisa inrättningar åtskilliga andra folckslag giordt wid skogarnas wård, kan ses uti *Mag. TROTZELII inledning* til H. *Major ROSENSTENS tankar, om skogars skötsel.*

S. XII.

VI se sålunda hwad högt wärde Utlänningen wet at sätta på skogen. Detta förtienar wisseligen war synnerliga estertancka. De mästa af Utlänningarna bo uti et warmare *Climat*; behöfwa altfå på långt när ei så mycket wed som wi. Det mästa, som wi nödgas taga från främmande, så de anten hos sig sielfwa, eller af sina widsträcka *Colonier*, eller genom handel af de mångfaldiga *producter* deras egit land kastar af sig: Sålunda så Franckrike, Spanien, England, etc. Caffè, Säcker, Indigo, Tobaksblader etc. från deras egna *Colonier*; Franckrike, Silcke, Winer, Salt, Gips, etc. af sig sielf; ock så de andra Riken. Holland winner detta alt genom sin widt utsträcka handel, och sina mångfaldiga *Colonier*:
Negli-

Neglikor, Muscot, Canel och peppar kunde allena wara i stånd, at göra Holländska *nation* mäcktig. Wi hafwa långa wintrar, månfälliga bruk, få landets *produkt*er begiärliga för Utlänningen; monne då icke wi så mycket mera böra weta rätt värdera skogen? mon han förtienar, at så swedias, härjas och brännas, som mäst härtills skedt? döme hwar derom. Wåra trån wäxa ju ei upp som swampar. De fordra en längre tid. Herr Assessor U. RUDENSCHÖLD har uti Kongl. Wetenskaps Academiens Handl. år 1746. med mångfaldiga rön wifad, at et Furuträ fordrar 1, 2, å 300. år och mera ibland, innan den blir rätt mogen, och doglig til wahraktigt wärcke. Monne det icke desfatom wore nu för osf både högstnyttigt och försiaktigt, at ju förr ju hällre taga alla de mått och steg wi någonfin kunna til skogarnas *conserverande* och ömma wårdande, medan åtskilliga *nationer* i samma blindhet, som wi mäst härtills, ännu fara fort at härja och utöda deras skogar? således arbeta de i Norrige både med händer och fötter at ut-hugga skogarna, och bortföra dem til Utlänningen, warandes på de flästa ställen ei stort af deras skogar mera qwar; hwarom kan läsas H. Präsidis *Amerianska Resa T. I. p. 97. 98. 99.* På samma sätt och med lika iswer äro de uti Engelska *Colonierna* i Norra America sysselsatta, at göra ända på skogen, som jag af H. Präsidis Resebeskrifning inhämtat: folcket där, som är en samling af åtskilliga *nationer*, tycka de äro ett fritt folck, och få göra med sit huru de wela; de se sålunda bara på närwarande, och bry sig ei om det tilkommande; tör hända en del af dem hafva samma tro, som åtskilliga hos osf, at skogarna ei kunna utödas: flera orsaker stöta der tillsammans, at hafva med deras skogars utodande, hwaraf desse i synnerhet äro de förnämsta.

1. Deras gärdsgårdar, som ei wahra öfwer 8. a 12. år, innan gärdset är utruttit; och emedan de för träns obeständighet ei kunna hafwa störra eller hancar, utan nödgas på wist fact uptrimbra deras gärdsgårdar, så går derigenom nästan dubbelt så mycket gärdiell til gärdsgård, som hos oss. 4. Mycket brännande i spisar, gjorda efter Engelsmännernas sätt, utan spield; elden skall ligga och brinna nästan natt och dag; wintrarna äro dock der på de bästa ställen näst så långa som hos oss. 3. Otroligt mycket Skeps-byggeri. 4. Et mer än mycket utskeppande af allehanda slags träwärke, ty det är nu, jemte spanmälen den enda deras *export* af wärde. 5. Om wären tända de eld på de nedfallna löfwen, at desto tidigare få fram gräset, som genom löfwens påliggande hindras: härigenom brännes alle unga telningar och spåda trån upp; men det tyckes, som Engelska *Colonierna* i Norra America nästan aldrig skola kunna aflämna detta sista eller 5. emedan et helt litet *insekt* eller *Acarus*, kallad af de Swenska i America *skogstaff*, finnes i otalig myckenhet i skogarna i de nedfallne löf; desse sätta sig så fult på hästar, koor, &c. at de mer än ofta aldeles taga lifwet af dem; löfwens brännade utöder desse diur, och twärtom löfwens qwarlämnande på marcken gör at de *millioner* tals förökas.

Af så mångfaldiga, och än flera orfaker, har skedd, at ehuru Norra America näppeligen varit bebodt af Europeer öfwer 150. år, äro dock skogarna redan på ganska många ställen så borthugne, at man skulle täncka, samma orter varit bebodde af Europeer i flera 100. års tid: härwid hör märckas, at willa Americanerne aldrig hugga bort eller utöda något mycket skog, ty et hushåld af dem har gemenligen ei större åker, än
som

fom et stort källand hos osf; och äng weta de ei af; deras mästa föda är af jagt. Således ser man, hwad hushållning Europeerne der haft med skogen. Wed är i deras städer merendels få dyr, som i våra; wid somliga af deras järnbruk klagade de redan öfwer brist på kål; dock hade de mästa bruks-*Patroner* warit få sluga, at förse sig med stora och flere mils långa *tracter* land, på hwilcka skogen hölts mycket heilig; och i medlerid köptes af främmande och andra omkringliggande. Mon det derföre ei wore rådligit för osf at nu waka, när många såfwa? at nu så handhafwa våra skogar, at när andre ei hafwa mera at aflåta, wi då äro i stånd at dela med osf? och då få wi wårt bäst betalt: Låt wara, at det ock wore fört ware efterkommande, som singe nyttan deraf: de hade dock ortak at tacka och wälsigna sina Förfäder. Görä wi ei det, utan fortfara, at med swediande, owarfsamt tiärubränneri, och mångfalt annat sätt, bärthugga den lilla skogen wi hafwa än öfrig, blir ofelbart engång anten wårt, der wi då blifwa få olyckeliga, at komma til en hög ålder, eller våra efterkommandernes elände få stort, at wi eller de ei hafwa en sticka, at wärma osf med mot kiölden uti et få kallt *Climat*, mindre at drifwa någon handel med; då blifwer den, som har en buske wed på sina ägor, ei säker til sit lif för röfwande, tiufnad &c. af dem, som äga intet; nöden lär godt och ondt. Då lærer ei blifwa annat råd öf- rigit, än flytta härifrån til warmare länder, och lämna detta til en ödemarck; eller om landet skall kunna bebos, måste den Högste sända en ny Digerdöd at utöda folcket på sådant sätt, som H. Prases anför i sin *Bobustanska Resa* p. 121. orden lyda så: „Stor död be- rättade gamla gubbar här å orten hafwer warit för“

„en mycket lång tid sedan, så at i Tanums sockn ei
 „skal hafwa warit flera än 2. män qware: näst för
 „denne döden skall här hafwa warit så skallugt och
 „skoglöst som nu; men sedan fick skogen wäxa, och blef
 „af den åter en sådan myckenhet, at man ei kunnat se
 „til bergen för den samma; men då folcket blef igenwäxt,
 „och man begynte sälja och föra ut många skeppslaster
 „deraf, har den å nyo så blifwit uttödd, som man nu ser;
 §. XIII.

EMedan skogen är för off en så högstnödigg wara, den
 wi ogiörligen kunna wara förutan; så frågas billigt,
 på hwad sätt skogen skall handhafwas och wärdas, så
 at på de orter, der skog ännu finnes, den ei må i
 oträngda mål uthuggas, och der ei mera tilgång finnes på
 den samma, ny skog må fås i stället, med et ord, huru
 wi böra så laga, at wår handel, wår wälgång, wår
 styrcka och wår beqwämlighet, som så mycket grundar
 sig på denna wara, må beständigt til- och ei aftaga.

Härwid wore mycket at säga, och är äfwen af män-
 ga witttra Män mycket talt i den saken; men wi wele
 nu endast taga det hufwud fakesigaste häraf, utom hwilket
 intet kan göras härutinnan; när det blifwer afgjordt,
 då kan wara tid, at komma til det öfriga, hwilcket och
 nästan då följer af sig sielf.

I:mo Det blir altså det första, och högstnödiga fram
 för alt annat, at skogen emellan hwart och et hemman
 nödwändigt delas. Denna delningen är så mycket nödi-
 gare, som ogiörligen någon rätt och ordentlig skogs skiöt-
 sell desförinnan kan blifwa antagen af gemene man. Or-
 saken är den; så länge skogen är almän, så besittar sig
 hwar och en med alla krafter, at göra sig den förnämsta
 winsten deraf, som någonsin möijelig är, det må skie på
 hwad sätt det hälst kan. Man ser näst öfwer alt, hwart

man här i landet kastar ögonen, så folklara, fast be-
 dröfweliga, *Exempel* derpå, huru grannar i en by täfva
 med hwarandra, at snart göra ända på skogen; de som
 ligga när til någon stad, at hugga wed, timber, allehan-
 da skepps- och annat wärcke etc. de til något bruk
 med kålande; de längre upp i landet med swediande,
 o. s. w. den tycker sig gior dt sig och sina barn bäst, som kun-
 nat förtiena mäst af skogen: de mena den är til sköflings
 gifwen, derföre är den karl, som hinner och gitter ta-
 ga bäst och mäst för sig. Wore någon mera efter-
 täncksam i en by, som ömmade en sådan skogens med-
 fart, så kommer han ändå med sin sparsamhet ingen-
 ting längre, utan toge wärckeligen skada, emedan sko-
 gen lika fult af hans mindre för framtiden förjande gran-
 nar skulle uthuggas; derföre, om han är mon om sin
 egen wälfärd, bör han nödwändigt af alla krafter ar-
 beta på, at göra et med de andra. Men skulle hwar-
 jom och enom tildelas deras wissa andel, så är jag sä-
 ker, at ägaren deraf skulle sparsammare börja på at
 hushålla, i synnerhet som han förut så mycket bättre
 kunde se, at det wanliga ödande skulle en gång gö-
 ra ända på skogen, och han följakteligen ei ha-
 de vidare tilgång at betiena sig af något deraf. Det-
 ta är det hufwudsakeligaste wid skogarnas wärdande, och
 utom hwileket alt annat är kraftlöst och säfängt. Man
 må prata så mycket man will om skogarnas ikiörfell;
 man må föreslå de mäst lysande medel och sätt til de-
 ras förökande genom planterande, lagar, friheter &c.
 så blir det ändå alt utan wärckan, så länge man ei
 går til rätta grunden. Tänk, min Läsare, om den
 skogsdelning, som Glowyrdigst i äminnelle Konung
 CARL den XI. uti 1683. års skogs förordning lofwade
 skulle med det första blifwa företagen här i Finland;
 men

men genom tidernas omkiften, krig &c. kommit at blifwa efterfatt, hade wid förbemälte ar blifwit wärkställd, hwad rikt och mäkrigt land Finland nu hade warit? Öfwerheten hade säkert då wunnit och nu haft hela Höfdinge dömen här i landet mera, än det nu äger: war handel skulle nu wara i et mångfalt mera *florerande* tilstånd. Wi fägna dock osf nu högeligen öfwer höga Öfwerhetens milda omsorg, medelst den Landtmätare-*Commission* hit är sändt, at afmäta landet, då wi äro säkra at denna högstnödiga *puncten* blir afgjord; men wi önska tillika, at om Rikfens Cassa hade haft råd dertil, i stället för 20. Landtmätare, antalet af dem wid denna *Commission* hade blifwit fördublat, ja tredubelt giordt, at skogarna ju förr ju hellre blefwo delte, innan de blifwa alt för mycket utödda: En skogens ömmare wård; Landets närmare kännande til alla des förmaner; floders, forssars, flöars läge och nyttjande; den margfaldiga marckens, och flera mihls widsträckt ägors igenfäende til Cronan, som anten ingen, eller mångt hemman orättmätigt och til Rikets, och det almännas skada, tilägnar sig, ja, då Cronan salunda kunde få hela Höfdinge-dömmens tilökning, ersatte öfwerflödigt en sådan giord omkostnad.

2. Borde swediande om ei aldeles afskaffas, dock ganska starkt inkränkas. Detta har så wäl här i Finland som ock i Sverige warit det aldragrufweligaste sättet at göra ända på skogen. Wi hafwa förut talt om skadan af detta skogs mördande näringsmedel.

3. Tyckes ei wara så illa, om wissa skogs waktare förordnades af Höga Wederbörande, om intet til hwar

hwar Sockn, likwål en til hwart Härad, eller alt som man funne nödigt, hwilcka åter kunde hafwa sina underhafwande, åtminstone en i hwar Sockn, den der hölle noga upfickt öfwer skogarna, at med dem ei annorlunda skulle förfaras, än det blefwe påbudit; i annor händelse, skulle han angifwa öfwerträdaren, hwilcken för brättet hade at förwänta sit wälförtienta straff. m. m. Desse upsyningsmän borde wara owälduge, tillfatta af Höga Wederbörande, och dem answarige i alt.

Här wore än mycket wid skogarnas planterande, handhafwande och skötsel at påminna, som: huru nödigt och tillika huru lätt det wore, at plantera hwarjehanda nyttiga trån; huru liten hielp naturen derwid begiärrar; sättet huru det bäst skall skie; den store Skaparens wisa och milda omsorg, at låta de aldrannyttigaste trån för osi wäxa på sådana ställen, som äro de aldramagrafte och odogligaste, och dem wi ei utan otrolig omkostnad kunde använda til annat; sålunda tillbringa magra sand-och tallmoar osi genom furors wäxande så stor, om ei mera, nytta, som de härligaste och bästbrukade åkrar; våra skarpa backar, hårda berg, diupa moras äro ju ofra de tienligaste ställen för Tall, Björck, hwarjehanda löftrån, Gran. En ei nog wördad Skaparens försyn och godhet! Huru Ekar utbiuda sig och lika som tränga sig på osi, här i södra delen af Finland, och huru wi med ringa arbete snart kunde hafwa här de härligaste Ekskogar, i godhet öfwerträffande alla andra i werlden, endast wi wille litet underhielpa naturen; huru Almar, Askar, Lönnar, Hagtorn och andra nyttiga trån, dem Utlänningen med mycken flit, omkästnad och möda planterar, och hwaraf han gör sig mångfaldig nytta, wäxa på många ställen hos osi, och somliga långt in i landet, biuda sig til wår tjenst, och derhos likalom påminna osi wår somn-

F

aktig-

aktighet och lättia; huru lätt man endast af Pihl och Wide wissigen planterade kunde hafwa mäst alt det bränse man behöfwer; huru skadeligit at anlägga bruk, och andra wedtärande wärck uti eller nära til Städer; På hwad sätt Allmogen lättast kunde förmås til skogsplanteringar; huru tiarubränneri, fågar, kålande bättre och med mera fördel, men mindre skada för skogarne, kunde inrättas; huru man i högsta mätto kunde göra nytta af skogen; med mångfalt annat; men (som redan ofwanföre erindrat är,) så länge den första *puncten* ei förut blifwit afgjordt, nemligen skogarnas delning, så använder man mäst bara såfång möda, at tala om det andra.

S. XIV.

SOm ingen sak är så klar, at icke hon kan wrängas och emotfågas, så torde och detta, så mycket mindre blifwa fri för genfågelsor, som at alt ei lærer falla allom, i synnerhet gemene man, til behags. Åtskilliga genkast, gjorda häremot, äro redan på det tillräckeligaste beswarade, af Herr Assessor U. RUDENSCHÖLD uti des af oss flera gångor nämde *Tal om skogarnas nytte siande och wård*, hwarthän jag wisar Lätaren; men jag wil med så ord möta några andra genfågelsor.

1. Somliga äro af den tro, at de mena skogarna aldrig kunna utödas, ehuru man hugger, swedjar, och bränner, utan at de wäxa straxt upp igen. Til swar härpå, utan at beropa mig på dageliga erfarenheten här i Finland, som lærer oss, at för det skogen är utödd, wed och träwärcke nu är dubbelt dyrare, än för 20. år tillbaka, och rätt nu ei kan fås; så wil jag wisa sådana til somliga orter i Westergyllen och Bohuslän, der ibland på flera mihl ei finnes annat än stora fält och skallota backar, utan den minste buska eller qwist; folcket nödgas i brist deraf bränna halm, ormbunckar, dynga eller en illa ofande jord: det höres en allmän klagan

gen öfwer förfäderna, som så obarmhertigt handterat skogen, och ei lämnat en pinna deraf qwarwäxande åt deras barn: de nödgas resa flera mihl och dyrt köpa det wärcke de skola bruka til deras åkerredskap: men at här i fordna dagar warit stora skogar, wisar, utom gamla handlingar och domar, de stora stubbar och trärötter, som de ibland grafwa upp ur jorden. Folcket i nysnämde orter hafwa twiswels utan i fordna dagar haft samma tro som desse, nemligen at skogarna äro outödeliga; men genom denna tron äro deras skogar i grund *ruinerade*, så at denna tron hwäreken kunnat frälfa skogarna från undergång, eller de efterkommande från alt för stort elände. Ock samma förestår ock oss, om wi framhärda i en så falsk och wilfarande tro.

2. De inkast, som kunna göras af dem, som på det ifrigaste förfäkta swediande, wil jag ei utdraga tiden med at beswara, emedan H. Mag. GADD, som för är sagt, med det första kommer ut med et arbete om beskaffenheten och skadan af swediendet.

3. Åtskilliga förebära, at man kan jntet göra någon nytta af den skog, som växer upp i landet, och långt från salta Siön, emedan det skulle blifwa en margfaldig kostnad, och mångenstäds sielfwa omögeligheten, at flytta den ned. Swar: Må man derföre skal utöda skogen, bortbränna swartmyllan, utmärgla jorden, och göra alt til en Arabisk ödemarck? När landet af Landtmätare blir afmät, durchfarten på alla ställen påtänckt, säg-blad på det fördelaktigaste fättet inrättade, m m. så torde få orter i Finland finnas, derifrån man ei kan nedfördsla skogen, och göra den til nytta. När skogen wid sökanten blir alt borthuggen, så upfinner wäl nöden vägar och medell at göra det lätt, som nu är omöjeligit. Et trä fordrar flera 100. år, innan det blir fullmogit; en skog som i dag brännes upp, växer ei så snart igen, at han
 doger

doger til mæster; för hända wåra barna barns barn få förstå
 se nyttan af den. Desfutom, ho har sig ännu bekant
 alla de wärck, *fabriquer* &c. som in i landet kunna in-
 rättas, och fordra wed eller annat bränse? ho wet hwad
 jord-arter, metaller, malmer, &c. den store Naturfens *HER-
 RE* nedlagt i wårt Finland, och som kunna med tiden up-
 täckas; ty jag säger här, hwad *Tacitus* fordom sade
Cap. V. de Germania, at i Tyskland torde wäl finnas
 Gull-och Silfwermalm, fast ingen ännu derefter med til-
 börlig flit sökt hafwer, *QUIS ENIM SCRUTATUS EST*. När
 det kommer en gång dertil, at *Natural Historien* blir en
 nödwändig wara för hwar och en, som skall blifwa
 Präst, och andra *studerande*, så är man säker, at myc-
 ket här i Finland skal upfinnas, som man härtills tagit
 från utlänningen; och då lära wäl skogarna komma til
 mätta, huru långt de och ligga in i landet.

Afskilliga inkaft kunna ännu göras häremot, men
 wi gå dem förbi. Den som i följe af det, som förut sagt
 är, behagar endast estertäncka, huru högt wår utrikes
 handel i framtiden betor på skogen, och des *conserve-
 rande*; huru oumgängelig den är til wåra bruk, hus,
 bränse, och margfaldiga andra nödcorster, för os, som bo i
 et så kalt *Climat*; huru den ärligen mer och mer utödes
 och blir allt dyrare och dyrare, med mera, lærer ei haf-
 wa swårt, at beswara alla inkaft, som häremot kunna
 uptänkas. Ty annors skulle ock yttersta nöden stäppa
 genfajarenom munnen igen, när man hwarcken kunde drif-
 wa utrikes handel, eller idka inrikes sögder, och kiöl-
 den starkt skulle börja fätta til, utom mångfaldiga an-
 dra olägenheter. Men wi se redan klarligen en mera grön-
 skande tid: Det *DYRA PAR*, som nu bepryder Swea Ko-
 nunga stot, förwiffar wåra skogar om all den wård och
 hägn de någonsin kunna tarfwa och önska.

**

**

**